

Bioetika u svjetlu islamske gnoze

Mubina Moker

Naučnoistraživački institut "Ibn Sina" Sarajevo

Rezime

U najranijim gnostičkim izvorima s prvih stoljeća islama naići ćemo na brojne primjere koji nas uče o tome da svaka razina bitka unutar univerzuma predstavlja jedan zaseban oblik života koji, kao takav, zavređuje poštovanje, a što u novijem dobu prepoznajemo u bioetičkim stajalištima Fritza Jahra i Van Rensselaer Pottera, koji su, moglo bi se kazati, tek aktualizirali svjetopogled odnjegovan na gnostičkim etičkim principima. U gnostički nauk ugrađen je bioetički kodeks ponašanja kao njegovanje i čuvanje granica pristojnosti, etike, lijepog ophođenja u komunikaciji s vanjskim svijetom kao očitovanjem božanske kreacije. Gnostički nauk pokazao je, a u novije vrijeme to su potvrdili eksperimenti s vodom japanskog znanstvenika Masaru Emotoa, da je temelj pravilnoga bioetičkoga odnosa odgojena ljudska duša. Kao što odgojena ljudska duša čini da svemir blista svjetlošću, tako isto neodgojenost samo jedne ljudske duše izaziva poremećaje na globalnoj razini.

Ključne riječi: bioetika, gnostički nauk, edeb, Fritz Jahr, Van Rensselaer Potter, Masaru Emoto, viteštvo

DOBA KONZUMERIZMA i savremene tehnologije učinilo je čovjeka modernoga doba robom materijalnim vrijednostima postupno ga potpuno otuđujući od transcendentnoga aspekta njegova bića koje jeste njegova mikrokosmička zbilja u čijem središtu pulsira duhovno srce preko kojega čovjek gradi svoju vezu s makrokosmičkom zbiljom. Obamrlost čovjekova duhovnoga srca koja je ujedno značila i otuđenost od suštine vlastitoga bića imala je i ima za posljedicu čovjekovo iskrivljeno percipiranje i nerazumijevanje – nastalo kao plod neznanja – vlastitoga položaja u univerzumu, što u konačnici određuje i oblikuje čovjekov odnos spram svijeta koji ga okružuje u cjelini.¹ Stoga se kao sasvim nužnom nametnula potreba ponovnog propitivanja odnosa čovjeka i svijeta u kojem živi svoj ovozemni život. Taj je proces u savremenom dobu doveo do pojave bioetike. Bioetika u jednom općem i širem smislu predstavlja svjetopogled koji na svaku razinu bitka unutar univerzuma motri kao na jedan zaseban oblik života koji ima svoje zakonitosti i koji, kao takav, zavređuje poštovanje. Neki će za bioetiku ustvrditi da je riječ o novoj znanstvenoj disciplini, a ja bih kazala da se tu radi samo o "novom" terminu budući da bioetički imperativ Fritza Jahra iz 1927. god.: "Poštuj svako živo biće kao svrhu samu po sebi i, ako je moguće, odnosi se prema njemu kao takvome!"² ili Van Rensselaer Potterovo razumijevanje bioetike kao "vraćanje biologiji izgubljenih moralnih vrijednosti"³ prepoznamo kao aktualiziranje i oživljavanje svjetopogleda koji počiva i koji je odnjegovan na gnostičkim etičkim principima. Sveukupnost gnostičkog svjetopogleda i kodeksa ponašanja utemeljenog na njemu sadržana je u pojmu *edeb*⁴ koji stoga što ima iznimno važno mjesto u procesu čovjekova duhovnog napredovanja predstavlja nezaobilazan segment gnostičkoga nauka koji obrađuju najraniji izvori iz prvih stoljeća islama. I budući da je *edeb* u nerazdvojivoj sprezi s razinom na kojoj obitava duša svake zasebne ljudske jedinice, on

¹ Seyyed Hossein Nasr: *Živi sufizam (Čovjek i univerzum: Trajnost sred prividne promjene)*, s engleskog preveli: Edin Kukavica i dr. Enes Karić, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2004, str. 120–135.

² Amir Muzur i Iva Rinčić: "Korijeni i budućnost evropske bioetike", *Znakovi vremena*, br. 52-53/2011, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, str. 88.

³ Ibid, str. 85.

⁴ Odgojenost, vaspitanje; lijepo ponašanje, uljudnost, uglađenost, pristojnost, učtivost – vidjeti: Teufik Muftić: *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, 1997, Sarajevo, str. 18.

kreira samo njoj svojstveni vid ponašanja i komuniciranja sa spoljašnjim svijetom u zavisnosti od njezine duhovne (ne)zrelosti. Ovdje je nužno naglasiti da *edeb* predstavlja jedan širi i sveobuhvatniji pojam u odnosu na bioetiku jer tretira kodeks ponašanja prema vlastitoj ličnosti, prema drugim ljudima, prema svim drugim oblicima života i, konačno, prema Stvoritelju kao vrhunskom kreatoru svega postojećeg. Dakle, njegovanje i čuvanje granica pristojnosti, etike, lijepog ophođenja u komunikaciji s vanjskim svijetom kao očitovanjem Božanske kreacije vrhovni je gnostički princip. Srž ovakvog promišljanja utemeljena je na stajalištu o zajedničkoj bivstvenoj suštini svih pojedinačnih oblika egzistencije. Sve stvoreno, stoga što je izraz Božanskoga očitovanja, ima dušu i živi svoj vlastiti život te u tom smislu nema razlike između čovjeka i ostalih oblika egzistencije.

1. Duhovni koncert univerzuma

Kako nas uče i upozoravaju svete Knjige, sve stvoreno, svaki atom, svaka čestica univerzuma, ali i metauniverzuma izriče slavljenje Stvoritelju. Zar nisu Psalmi Davidovi poticali planine, ptice (Kur'an, *Sād*: 17–19), sve stvoreno, da zajedno s Davidom, jezikom govora njima svojstvenim, izriču hvalospjeve Bogu:⁵

- 1 Aleluja!
Hvalite Jahvu s nebesa,
hvalite ga u visinama!*
- 2 Hvalite ga, svi anđeli njegovi,
hvalite ga, sve vojske njegove!*
- 3 Hvalite ga, Sunce i mjesече,
hvalite ga, sve zvijezde svjetlosne!*
- 4 Hvalite ga, nebesa nebeska,
i vode nad svodom nebeskim! [...]*
- 7 Hvalite Jahvu sa zemlje,
nemani morske i svi bezdani!*
- 8 Ognju i grāde, sniježe i maglo,*

⁵ Dva su načina na koja sve stvoreno slavi Boga: jezikom stanja i jezikom govora. Slavljenje jezikom stanja stalno je i neprekidno. To znači da planine i ptice, sa Davidom ili bez njega, slave Boga jezikom stanja. Stoga je potrebno naglasiti da se planine i ptice, u kontekstu gore izrečenom, jezikom govora pridružuju Davidu u hvalospjevu Bogu.

olujni vjetre, što riječ njegovu izvršavaš!

9 Gore i svi brežuljci,

plodonosna stabla i svi cedrovi!

10 Zvijeri i sve životinje,

gmizavci i ptice krilate! [...]

Aleluja!

(Psalm: 148)

6 Sve što god diše

Jahvu neka slavi! Aleluja!

(Psalm: 150)

I naredni Mevlanin stih potvrđuje da su i planine i kamen, ma koliko se to savremenom čovjeku činilo “nestvarnim”, poput živoga bića koje slavi svoga Stvoritelja:

Da planine i kamenje nisu gledali,

Zar bi se Davudu u hvalospjevu pridružili? (Mesneviya 4: 645/2415)⁶

Brojne su predaje koje bilježi islamska tradicija a u kojima priroda progovara, štaviše, “ispoljava osjećaje”, a jedna od najpoznatijih jeste ona o panju *Hannaneu* i njegovu jecaju zbog rastanka od Poslanika:

Da “Hannane” oko srca nije imao,

zar bi zbog rastanka od Resula jecao? (Mesneviya 4: 645/2417)

Bremenita značenjima jeste i predaja o kamenčićima koji su u Poslanikovoj, alejhisselam, ruci progovorili kako bi posvjedočili Božiju jednoću. Veoma je zanimljiv način na koji profesor Mottahari tumači ovu predaju. On ističe da Poslanikova mu'džiza nije bila u tome da kamenčiće potakne na slavljenje Boga, budući da oni jezikom stanja, na šta je ukazano ranije u radu, poput svega stvorenog neprekidno i stalno izriču slavu i zahvalu Bogu, već je Poslanikova mu'džiza bila u tome što je ljudsko tjelesno uho “prilagodilo” onoj frekvenciji na kojoj je ono moglo oslušivati “govor” prirode, te su tako svi u Poslanikovoj blizini čuli i razumjeli govor kamenčića:⁷

⁶ Moulawī, *Masnawī Ma'nawī*, be tashīh wa pišgoftār 'Abdol- Karīm Sorūš, Tehrān: Enteshārāt-e 'elmī wa farhangī, 1378 (1999).

⁷ Mortazā Mottaharī: *Āšenāyī bā Qorān*, IV, Enteshārāt-e Sadrā, Tehrān, 1369 (1990), pp. 174.

*Da kamenčići u ruci nisu gledali,
zar bi jednoću Božiju posvjedočili?*

(Mesneviya 4: 645/2418)

U nastavku ću iznijeti neka zapažanja i o vodi stoga što voda ima posebno mjesto u cjelokupnom gnostičkom svjetonazoru, kako kao jedan od oblika materijalnoga bitka, jednako tako i još više na duhovnoj razini kao *āb-e hayāt* – voda koja čovjeku daruje zbiljski život. Voda je po svojoj biti čista, jer je Bog spušta iz nadosjetilnog svijeta, s neba, i jer dolazi s Izvora čistote. U svom kružnom toku, dolazeći u doticaj sa zablacenim ovozemnim svijetom, u borbi s prljavštinom, voda i sama biva zamućena. Ali, kada se povratu svome iskonskome Izvoru, iznova poprima svoje prvotno svojstvo:

*Voda, kada u borbi zamuti se,
Njena svojstva vode čiste gube se.*

*Hakk je odvodi opet u more Svog milosrđa,
Da iz plemenitosti očisti tu vodu vodom mora.* (Mesneviya 5: 717/200-201)

Da je voda “živo biće” i da njezini molekuli reagiraju na poticaje iz vanjskoga svijeta u novije doba svojim je eksperimentima pokazao japanski znanstvenik Masaru Emoto. Naime, molekuli vode u zavisnosti od izvanjskih poticaja formiraju kristale raznovrsnih oblika. Tako je npr. voda koja je osluškivala Mozartovu ili Chopinovu muziku oblikovala profinjene elegantne kristale s jasnim detaljima, dok je voda koja je bila izložena agresivnoj heavy-metal muzici stvarala iskrivljene i iskidane kristale tamnih boja. Što je još zanimljivije, istovjetno djelovanje na vodu kao i klasična muzika imale su riječi koje su u sebi sadržavale pozitivna značenja kao na primjer: “Hvala ti”, dok su riječi s negativnim nabojem kao: “Ti, budalo” djelovale kao i heavy-metal.⁸

Veoma me se dojmio način na koji ovaj japanski znanstvenik promišlja o vodi i njezinoj ulozi u čovjekovu organizmu:

Na samome početku života, dok smo u obliku fetusa, tijelo nam se sastoji od 99 posto vode. Kad se rodimo, imamo 90 posto vode, a u odrasloj dobi

⁸ Masaru Emoto: *Poruke skrivene u vodi*, s engleskoga prevela: Radha Rojc Belčec, <http://www.ivantic.net>. *Poruke_skrivene_u_vodi*. pdf, str. 18–19, stranica posjećena: 06. 07. 2012.

*taj se postotak smanjuje na 70. Umremo li u dubokoj starosti, tijelo će nam vjerojatno sadržavati oko 50 posto vode. Drugim riječima, tijekom najvećega dijela svojega života postojimo uglavnom u obliku vode. Sa stajališta fizike, ljudska su bića voda. Kad sam to shvatio i tako počeo promatrati svijet, sve mi se učinilo drukčijim.*⁹

Prihvatimo li izrečeno stajalište da su ljudska bića voda, onda samo možemo zamisliti kakvoj je negativnoj energiji izvrgnuta voda u tijelu onoga čovjeka koji svojim jezikom izriče psovke, pogrde i ostale ružne i neprimjerene riječi, kojih smo svjedoci na svakom koraku, i kakve će ružne i tamne kristale oblikovati takva voda u čovjeku, a što u konačnici ima direktnog utjecaja na oblikovanje njegova bioetičkog odnosa spram svijeta koji ga okružuje. U onoj mjeri u kojoj čovjek uspije u vlastitu ličnost ugraditi kur'anski kodeks ophođenja sadržan u ajetu: "Reci robovima Mojim: Neka govore najljepše riječi" (Kur'an, *Al-Isrā*: 53) i njegov će bioetički odnos biti pravilniji i uspostavljen na zdravim temeljima.

2. Poštovanje prema životinjama

Na hijerarhijskoj ljestvici bioetičkih kriterija gnostičkoga svjetopogleda na prvom mjestu nalazi se čovjek stoga što on predstavlja vrhunsku božansku kreaciju u čijem je mikrokosmosu duše sukusirano znanje o imenima i značenjima svih stvari. Nakon čovjeka posebna blagonaklonost iskazuje se prema životinjama, čak i onim najsićušnjim, jer su i one, kao što je kazano, izraz božanskog stvaralačkog čina. Njima se, kao takvima, poklanja posebna pažnja. Brojne su stihovane priče iz života gnostičkih prvaka koje su imale cilj razviti u čovjeku (bio)etički kodeks ponašanja prema životinjama. Na temelju tih priča koje su motrile različite aspekte odnosa prema životinjama, može se izdvojiti nekoliko obrazaca ponašanja spram svijeta životinja:

- nikada ne povrijediti i ne goniti životinju od sebe;
- nahraniti i napojiti gladnu životinju i ophoditi se prema njoj kao prema svome "gostu";
- dati prednost životinji nad vlastitim egom:

Neki crni rob, usprkos teškim poslovima koje je obavljao, svakoga dana svoj obrok hrane davao je gladnome psu koji bi dolazio k njemu. Kada su ga

⁹ Ibid., str. 10.

upitali: “Zašto činiš toliku žrtvu?”, odgovorio je: “Ovaj pas nije odavde. Gladan je, a dolazi izdaleka. Ne mogu, a da ga ne nahranim”.¹⁰

Usporedba između čovjeka i psa koja slijedi u nastavku objašnjava suštinu bioetičkoga odnosa spram životinjskoga svijeta koji se, prije svega, temelji na poštovanju koje je plod duboke svjesnosti da svi potječemo iz jedne jedinstvene zbilje. Ne smije se ponižavati i smatrati manje vrijednim u odnosu na vlastitu ličnost čak ni pas jer, iako vanjstinom nečist, on suštinom svoga bića posjeduje osobine koje mu, potencijalno, mogu obezbijediti uzvišeno mjesto. Sjetimo se samo psa Kitmira, koji je zbog druženja s Ashāb-i kehfom stekao takav ugled da je za njega kazano da će ući u Džennet jer je čuvao Drugove iz pećine.

Svi lavovi svijeta glave su oborili

Kada su cuki Ashab-i kehf a šapu pružili. (Mesneviya 1: 102/1022)

Kako je mnogo nedorečenih i neizrecivih tajni skriveno u nutrini psa, iako njegova vanjština to ne odaje! Smatrati sebe vrednijim od psa, s obzirom na jedinstvenu svegzistencijalnu zbilju, nedolično je. Ako, opijen samoljubljem, sebe vidiš boljim, znaj da to progovara pas tvoje vlastite nutrine.¹¹

Zar niste pas i ti iz jednog kalupa?

Nižim od sebe zašto ga smatraš stoga?! [...]

Ako sebe boljim od psa vidiš,

siguran budi da psa bića svoga vidiš. [...]

Ko god više zemni prah ovdje¹² bude,

¹⁰ *Tarjome-ye Resāle-ye Qoşeyriyye*, bā tashīhāt wa estedrākāt B. Forūzānfar, Enteshārāt-e ‘elmī wa farhangī, Tehrān, 1374 (1995), pp. 409.

¹¹ Rečeni aspekti ponašanja mogu se promotriti u: Priči o Hadže Džundiju i psu; Priči o Mašuku Tusiju, psu i jahaču; Razgovoru Šejha Ebu Seida sa sufijom i psom i sl. Vidjeti: Attār: *Elāhīnāme*, tashih wa moqaddame H. Ritter, Enteshārāt-e Tūs, Tehrān, 1368 (1989), pp. 56–58; Attār: *Manteqot-teyr*, moqaddame, tashih wa ta’līqāt M. R. Šafi’ī Kadkañi, Enteshārāt-e Soxan, Tehrān, 1383 (2005), pp. 234; Attār *Mosibatnāme*, be ehtemām wa tashih N. Wesāl, Enteshārāt-e Zawwār, Tehrān 1380 (2001), pp. 314.

¹² Odnosi se na pojavni materijalni svijet.

znaj sigurno da tamo¹³ sjat će više.

*Pošto su istinski ljudi sebe zemljom učinili,
dušu i tijelo ljudskošću su pročistili.*

*Odličnici ovog puta zato su uzvišeni,
jer su oholost potpuno iz glave izbacili. (Ilahinama: 56/16; 58: 6, 10–12)¹⁴*

Posebna pažnja u gnostičkoj literaturi posvećuje se mravu, životinji koju je, ako se ne obrati pažnja, veoma teško zamijetiti golim okom. Mrav je zbog svoje sićušnosti mjerilo nježnosti ili grubosti koju ispoljavamo prema životinjama, ali je i stvorenje koje ima svoju tajnu sa Stvoriteljem te je dostojan svakoga poštovanja. U prilog tome govori i činjenica da XXVII kur'anska sura nosi naslov *Al-Naml* (Mravi). Priča o hazreti Aliji i mravu može poslužiti kao još jedan ilustrativan obrazac slojevitosti prefinjenoga gnostičkoga kodeksa ponašanja spram životinja.

Jednoga dana hazreti Alija prolazio je putem. Nije primijetio da je stao nogom na mrava i zgnječio ga:

*Dana jednog Alija u hamam pošao je,
Na putu mrava jednog zgazio je*

*Mrav onaj sićušni koprcao se,
Od nemoći njegove Alija snuždi se.*

*Uplaši se i tijelo drhtaj mu protrese
Takvom lavu zbog mrava šta desi se.*

*Gorko plakao je i sve je činio,
Ne bi li onog mrava u život povratio. (Ilahinama: 53/15–18)*

Sljedeće noći usnio je Poslanika, alejhisselam, kako ga prekorijeva, govoreći: “O, Alija! Ne žuri kada ideš putem! Već je dva dana kako su nebesa ojađena zbog jednoga mrava.” Poslanik mu je nadalje rekao:

¹³ Odnosi se na duhovni svijet.

¹⁴ Attār: *Elāhīnāme*, tashīh wa moqaddame H. Ritter, Entešārāt-e Tūs, Tehrān, 1368 (1989).

*O suluku svome bez znanja si,
Čim mrava na putu zgazio si.*

*Takvog mrava punog duhovnosti,
Što stalno je bio u zikru i molitvi.*

*Alijevim tijelom drhtaj prostruji,
Zbog mrava u zamku pade "Lav Božiji".* (Ilahinama: 54/2–4)

Između mnogih stihovanih priča u čijem su središtu mravi, ovu sam odabrala stoga što njome želim potaknuti čitatelja na promišljanje o tome da li je u vlastiti kodeks ponašanja uopće ugradio bioetičku odgovornost spram svakog oblika života, i ako jeste, uolikoj mjeri, jer mislim da nas je veoma mali broj koji ćemo pješakeći voditi računa i o tome da ne pogazimo mrava, kada već ne vodimo računa o daleko bitnijim stvarima.

3. Viteštvo

Svjatopogled utemeljen na bioetici ugrađen je i u viteštvo, čiji etički principi predstavljaju jedan od najuzvišenijih primjera potpunoga edeba koji se reflektirao u ličnosti Poslanika islama. Na društvenoj razini motreno, povijest viteštva (*ğawānmardī*) u islamskome svijetu datira iz drevnoga Irana i vjerovanjā utemeljenih na zoroastrizmu, dok se na idejnoj i teorijskoj ravni veže za arapski svijet, osobito za pojavu islama. S dolaskom islama, principi drevnoga iranskog viteštva ugrađeni su u strukturu dvaju društvenih slojeva novoga iranskog društva: slobodnjaka preostalih iz sasanidskog perioda i vojnika.¹⁵ U tom je periodu viteški pokret bio čisto ovosvjetovni i imao je cilj stjecanje i promoviranje jedino materijalnih vrijednosti. Međutim, kada u VIII st. viteštvo dolazi u doticaj s tesavvufom, u tom međuprožimajućem odnosu poprima novo obilježje. Tesavvuf viteštvu poklanja duhovnost te se ovosvjetovna staza pripadnika viteškoga pokreta transformira u duhovnu stazu traganja za upotpunjenjem vlastitoga bića, i u konačnici – zadobijanja Božijeg zadovoljstva koje postaje glavni i konačni cilj viteškoga djelovanja.

¹⁵ Franz Taeschner: "Das islamische Rittersium im Mittelater", *Der Orient in deutscher Forschung*, Leipzig, 1944, pp. 94–104.

Šejh Suhravardi motrio je na viteštvo kao na zaseban put (*tariq*) koji je bolji od svakog drugog puta.¹⁶ Ajetollah Amoli viteštvo je smatrao znanošću koja predstavlja ogranak tesavvufa u čijem je središtu čovjek.¹⁷ Veoma je bitno da viteštvo nije ograničeno samo na individualnu razinu, odnosno odgoj zasebne jedinke i njezino dosezanje punine fitreta, već da se naglasak stavlja i na društveno djelovanje, te u tom smislu kodeks viteštva podrazumijeva stalnu borbu s nasilnicima i pružanje zaštite nemoćnima i slabima. U duhu toga jeste i izreka:

*Znaj da je suština viteštva u tome da je čovjek stalno okupiran djelovanjem za drugoga a ne za sebe.*¹⁸

U jednom širem kontekstu promatrano, a što je važno s obzirom na predmet ovoga rada, ta se zaštita nije protezala samo na čovjeka već su njome bile obuhvaćene i životinje. Iskazati viteštvo prema životinji vrhunski je etički kodeks i najuzvišenija razina viteškoga odgoja, o čemu govori naredna priča u čijem je središtu ponovo jedan mrav:

Neki čovjek dičio se svojim viteštvom. Grupa duhovnih odličnika došla mu je u posjetu. Domaćin je zapovijedio slugi da postavi sofru. Sluga se nije odazivao. Nekoliko puta ponovio je naredbu, ali se sluga oglušio. Gosti su se zgedali i rekli: "Nije viteštvo služenje gostiju povjeriti nekome kome se nekoliko puta mora ponoviti da postavi sofru." Kada je sluga, konačno, donio jelo, gospodar ga je ukorio: "Zašto toliko odugovlačiš?" Sluga reče: "Jedan mrav našao se na sofri, a viteštvo ne dopušta da se pred duhovne vitezove iznese sofru s mravom. Također, viteškom kodeksu ne priliči tjerati mrava sa sofre, te sam sačekao da mrav sâm ode i tada sam prinio sofru." Svi su povikali: "profnjeno si postupio. Ti si oličenje istinskoga duhovnog viteštva."¹⁹

Sve izrečeno u ovome radu ima cilj ukazati da se pravilan bioetički odnos temelji na odgojenoj duši. Naše izvanjsko ponašanje refleksija naše je nutrine. Profesor Masaru Emoto o tome kaže:

"Kako je iskrivljen naš svijet? Riječ je o iskrivljenoj duši, a takvo stanje ima utjecaj na čitav svemir.

Upravo kao što kap vode u jezeru izaziva mreškanje koje se beskonačno širi, iskrivljenost već i samo jedne duše širi se čitavim svijetom,

¹⁶ Mortazā Sarrāf: *Rasā' el-e ġawānmardān: moštamal bar haft fotowwatnāme*, Entesārāt-e mo'ayyan, Tehrān, 1370/1991, pp. 69.

¹⁷ Ibid, pp. 66.

¹⁸ *Tarġome-ye Resāle-ye Qošeiryiye*, pp. 355.

¹⁹ Ibid, str. 362–363.

izazivajući globalne poremećaje.”²⁰

Veoma je neobično i slično Emotoovu stajalište koje je još u XIII st. iznio Mevlana Dželaluddin Rumi, koji je promišljao o utjecaju prosvijetljenosti odnosno zatamnjenosti čovjekove nutrine na pojave u izvanjskome, pojavnom svijetu. Kao što odgojena duša sa svojim bezgraničnim prostranstvom čini da svemir blista svjetlošću, tako isto, smatra Rumi, duhovna neodgojenost reflektira se na dušu, pobuđujući u njoj stanje tjeskobe i stegnutosti (*qabz*) koje dovodi do pomračenja kako onog fizičkog, osjetilnoga sunca, tako i Sunca na obzorju individualne ljudske duše.

*Ovaj svemir pun nura je zbog odgoja,
i melek²¹ nevin i čist posta zbog odgoja.
Sunce pomrači se zbog neodgojenosti,
Azazila²² sa Božije kapije otjeraše zbog neodgojenosti. (Mesneviya 1:78/91–92)*

Stoga je naš zadatak da:

“se na Zemlji preobrazimo u čistu vodu. Kako bismo to ostvarili, najprije moramo živjeti potpunim životom. Vodu pročišćava naša svijest i na taj način sveukupnom životu šaljemo poruke o ljepoti i snazi. Ne bi li bilo prekrasno kad bismo čitav svijet prekrili najljepšim vodenim kristalima? Kako bismo to mogli učiniti? Odgovor glasi: ljubavlju i zahvalnošću. Molim vas da još jednom pogledate ljepotu kristalâ. Kad bi svi ljudi svijeta bili ispunjeni ljubavlju i zahvalnošću, ponovno bi se vratila nedirnuta ljepota Zemlje.”²³ ■

Izvori

- Attâr, Farîdod-dîn (1368/1989) *Elâhînâme*, tashîh wa moqaddame H. Ritter, Tehrân: Enteshârât-e Tûs

²⁰ Masaru Emoto, *Poruke skrivene u vodi*, str. 21.

²¹ Odlika odgoja melekâ jeste da nužnošću svoje prirode djeluju i postupaju u skladu s Allahovim, dželle šanuhu, zapovijedima. Vidjeti: *Kur’ân*, 66:6.

²² Iblis.

²³ Masaru Emoto, *Poruke skrivene u vodi*, str. 203.

- Attār, Farīdod-dīn (1383/2005): *Manteqot-teyr*, moqaddame, tashīh wa ta'liqāt M. R. Šafī'ī Kadkanī, Enteshārāt-e Soxan, Tehrān.
- Attār, Farīdod-dīn (1380/2001): *Mosibatnāme*, be ehtemām wa tashīh N. Wesāl, Enteshārāt-e Zawwār, Tehrān.
- Moulawī, Ğ. (1378/2000): *Masnawī Ma'nawī*, be tashīh wa pišgoftār 'Abdol-Karīm Soruš, Enteshārāt-e 'elmī wa farhangī, Tehrān.
- Muftić, Teufik (1997): *Arapsko-bosanski Rječnik*, El-Kalem, Sarajevo.
- *Tarjome-ye Resāle-ye Qošeuyriyye* (1374/1995), bā tashīhāt wa estedrākāt B. Forūzānfar, Enteshārāt-e 'elmī wa farhangī, Tehrān.

Literatura

- Emoto, Masaru (2005): *Poruke skrivene u vodi*, s engleskoga prevela: Radha Rojc-Belčec, <http://www.ivantic.net>. Poruke_skrivene_u_vodi. Pdf
- *Kur'an Časni* (1990); preveli: Muhammed Pandža i Džemaluddin Čaušević, Stvarnost, Zagreb.
- Mottaharī, Mortazā (1369/1990): *Āšenāyi bā Qorān*, IV, Enteshārāt-e Sadrā, Tehrān.
- Muzur, Amir i Rinčić, Iva (2011): "Korijeni i budućnost evropske bioetike", *Znakovi vremena*, br. 52/53, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo.
- Nasr, Seyyed Hossein (2004): *Živi sufizam*; s engleskog preveli: Edin Kukavica i dr. Enes Karić, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo.
- Rumi, Dželaluddin (2002): *Mesnevija I*, preveo s perzijskog Fejzullah Hadžibajrić, Ljiljan, Sarajevo.
- Sarrāf, Mortazā (1370/1991): *Rasā'el-e ġawānmardān: moštamal bar haft fotowwatnāme*, Enteshārāt-e mo'ayyan, Tehrān.
- Taeschner, Franz (1944): "Das islamische Rittertum im Mittelalter", *Der Orient in deutscher Forschung*, Leipzig.

BIOETHICS IN LIGHT OF ISLAMIC GNOSIS

Mubina Moker

Summary

Early gnostic sources of the first few centuries of Islam present numerous examples that teach us that nay level of being in the universe is a separate form of life, worthy of respect as such. In modern times, the

same is recognised in the bioethics views of Fritz Jahr and Van Rensselaer Potter, who have, one may say, brought to light a view cherished by gnostic ethical principles. Gnostic teaching contains a bioethical code of conduct, in form of respect for and of the boundaries of decency, ethics, and respectful communication with the outer world as a manifestation of divine creation. Gnostic teaching has shown, as confirmed by recent water experiments by the Japanese scientist Masaru Emoto, that the foundation of the right bioethical attitude is a well-developed human soul. Just like a well-developed human soul makes the universe glow with light, the lack of proper educational development of a single human soul creates upheaval on a global level.

Key words: bioethics, gnostic teaching, edeb, Fritz Jahr, Van Rensselaer Potter, Masaru Emoto, chivalry